

Сумський державний університет

**ОСОБИСТІТЬ, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА:
ПРОБЛЕМИ МИНУЛОГО І СЬОГОДЕННЯ**

Матеріали
II Міжнародної науково-практичної конференції
У двох частинах
Частина 2
(Суми, 18 квітня 2016 року)

Суми
Сумський державний університет
2016

Ємельянов Д., студ. гр. ПР-51/1
наук. керівник – д.і.н., доц. *С.І. Дегтярьов*

До питання про перекладознавчу спадщину Миколи Лукаша*

Микола Лукаш – знаний та шанований перекладач, перекладознавець, лексикограф, який збагатив та уславив українську культуру та літературу, запропонувавши світу новаторський та виключно творчий підхід до процесу художнього перекладу. Останні два десятиліття характеризуються значною увагою сучасних науковців до творчої спадщини М. Лукаша. Дослідники вивчають творчий шлях видатного перекладача [5, с. 10], мовознавці та перекладознавці зосереджують увагу на новаторській перекладацькій концепції Митця [4, с. 6], літературознавці вивчають поетичну, критичну та епістолярну спадщину М. Лукаша [9].

Актуальність дослідження зумовлена загальною тенденцією наукових пошуків сьогодення на збереження самобутньої та багатой української історії, мови та літератури і в цьому аспекті вивчення творчого шляху М. Лукаша та його досконалої перекладацької діяльності є нагально потрібним. Предметом дослідження виступає перекладацький та перекладознавчий спадок М. Лукаша. Об'єктом вивчення є творчий період перекладацької діяльності митця з 1950 до 1960 р.

Микола Олексійович народився 19 грудня 1919 р. у м. Кролевець (нині – Сумської області) та мав вроджений хист до мов. У шкільному віці Микола Олексійович

* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження № 0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

опанував німецьку, англійську, французьку, польську, болгарську мови та іврит, вільно спілкувався циганською, вивчав есперанто. Магію та велич українського слова митець опанував найдосконалішим чином, що дозволило йому явити світу високомайстерні переклади складних філософських творів, задіявши найширші пласти української лексики та фразеології.

Життєвий та творчий шлях Миколи Олексійовича легким не був. Той факт, що на початку Другої світової війни М. Лукаш перебував в окупації, жорстоко перекреслив його прагнення реалізувати себе на викладацькій ниві, позбавив житла та роботи.

Досліджуючи перекладацьку творчість М. Лукаша В.Р. Савчин виокремив наступні етапи:

1) період інтенсивної перекладацької діяльності (1950-1960 рр.);

2) позаспільчанський період вимушеного «затишся» (1970-ті – перша половина 1980-х років);

3) період суворого відлучення від літературного процесу (1973-1978 рр.);

4) період часткової «відлиги» та «реабілітації» (1979-1987 рр.);

5) повна реабілітація імені перекладача, посилення уваги до його творчості (1988 – до сьогодні) [7, с. 12].

У рамках цієї роботи ми зупинимося на першому етапі, що характеризується як найбільш продуктивний. М. Лукаш постає перед нами як митець, який шляхом досконалого художнього перекладу збагачує українську мову та літературу.

Особливої уваги в цьому аспекті заслуговує переклад «Фауста» Й. Гете, здійснений Миколою Олексійовичем. Цей твір привернув увагу перекладача ще у шкільні часи: саме тоді він почав кропітку роботу над перекладом геніального

твору. У повоєнні часи перекладач-новатор відновлює втрачений переклад.

Переклад «Фаусту» одержує високу схвальну оцінку з боку видатного українського письменника Максима Рильського. Існує лист поета-академіка М. Рильського до М. Лукаша, датований січнем 1950 р., де зазначено, що роботу буде передано до Держлітвидаву з рекомендацією передати переклад «Фауста» на рецензування фахівцю з німецької мови, а також запланувати його видання.

У листі від 29 травня 1951 р. головний редактор Держлітвидаву УРСР В.І. Синенко офіційно повідомив М. Лукаша про те, що «редакційну раду Держлітвидаву УРСР зацікавив Ваш переклад Гете «Фауст». Просимо Вас прибути до видавництва в справі подальшої роботи над перекладом, який ми запланували до видання в 1952 році». Рецензент видавництва, академік О. Білецький у своїй рецензії зазначав, що М. Лукаш змагається з такими знаними перекладачами, як М. Старицький, І. Франко, Д. Загул, що є виправданим.

Свідченням новаторського підходу М. Лукаша до художнього перекладу, яскравого індивідуального стилю автора є порівняння перекладу уривку монологу «Фауста», запропонованого такими відомими перекладачами як І. Франко, Д. Загул, М. Улезко [1; 2; 3; 8; 11].

Й. Гете «Фауст» (монолог Фауста)	І. Франко
<p><i>Habe nun, ach! Philosophie, Juristerei und Medizin Und leider auch Theologie Durchaus studiert mit heissem Bemühen. Da stehe ich nun, ich armer Tor! Und bin so klug als wie zuvor.</i></p>	<p><i>Ах, ось я філософію, правознавство й медицину, Ба, жалься бог, і теологію Зглибляв, слідив гаряче, без упину, Зглибляв, і тут ось все стає, А я, як був дурний, так є.</i></p>

Д. Загуг	М. Улезко
<p><i>Я філософію пізнав І медицину, і права, На жаль, і богословіє читав, Аж пріла бідна голова. А дурнем вийшов всеодно Таким, як був колись давно.</i></p>	<p><i>Ох, це ж я всіх наук дійшов!... І філософства, й ліку, й прав... На жаль, ще й вчений богослов!... Все палко й пильно вштудував... Ну, бідний дурню, подивись: Мудрець ти той, що був колись!</i></p>

М. Лукаш
<p><i>У філософію я вник, До краю всіх наук дійшов – Уже я й лікар, і правник, І, на нещастя, богослов... Ну і до чого ж я довчивсь? Як дурнем був, так і лишивсь.</i></p>

У перекладі М. Лукаш вдало відтворив та емоційно передав стан головного героя в момент його душевного та духовного розладу. Важливим є збереження лексеми тексту оригіналу *leider*, що експлікує зневажливе ставлення до богослов'я, яке на той час займало найпочесніше місце серед усіх наук. Митець вдається до простої, точної, закритої рими, римуючи наступні частини мови: дієслово – іменник (*вник – правник*), дієслово – іменник (*дійшов – богослов*); дієслово – дієслово (*довчивсь – лишивсь*).

1956 р. став роком творчих зустрічей митця з читачами, оскільки за рік до того, у 1955 р., Держлітвидав надрукував довгоочікуваний переклад «Фауста» Гете самобутньою українською мовою накладом 8 000 примірників. Незабаром

Микола Олексійович став членом Спільки письменників, а через деякий час очолив відділ поезії журналу іноземної літератури «Всесвіт».

Протягом 1953-1960 рр. світ побачили неперевершені художні переклади українською мовою таких всесвітньо відомих творів, як А. Стіль «Перший удар» (1953), Г. Флобер «Мадам Боварі» (1955), Г. Гейне «Вибрані твори» (1956), Дж. Родарі «Малим і старим про Італію і Рим» (1956), Дж. Боккаччо «Декамерон» (1956), А. Стіль «Діти французьких докерів» (1958), Р. Бернс «Вибране» (1959), Б. Чопич «Рибалка і Кіт» (1959), Л. Керрол «Аліса в Країні Чудес» (1960), Дж. Родарі «Якого кольору ремесла» (1960).

Микола Олексійович Лукаш залишив по собі багату спадщину як перекладач-митець, перекладач-новатор, яскрава творча особистість, яка завдяки мовній та стилістичній майстерності збагатила українську мову і літературу, надала мільйонам українців можливість познайомитися з шедеврами світової літератури українською мовою. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у детальному вивченні епістолярної спадщини М. Лукаша з огляду її функціонального навантаження.

1. Гете Й.В. «Фавст» Перша частина / Й.В. Гете / Пер. з нім. Д. Загула. – Київ-Відень: Вернігора, 1919. – 136 с.

2. Гете Й.В. «Фавст». Трагедія. / Й.В. Гете / Пер. з нім. М.Т. Улезка. Частина перша. – К.: Держвидавництво, 1926. – 300 с.

3. Гете Й.В. Фауст / Й.В. Гете / Пер. з нім. М.Лукаша. – К.: Худ. Література, 1955. – 498 с.

4. Зорівчак Р.П. Лукаш Микола Олексійович / Р.П. Зорівчак, В.Р. Савчин // Українська мова.

Енциклопедія. Вид. 2-е, виправл. і доповн. – К.: Вид-во “Українська Енциклопедія” ім. М.П. Бажана, 2004.

5. Кочур Г. Феномен Лукаша / Г. Кочур // Кочур Г. Література та переклад: Дослідження. Рецензії. Літературні портрети. Інтерв'ю: у 2 т. – К.: Смолоскип, 2008. – Т. 1. – С. 515-544.

6. Савчин В.Р. Творчість М. Лукаша в історії українського художнього перекладу: [До 80-річчя від дня народження] / В.Р. Савчин // Дивослово. – 1999. – № 12. – С. 7-10.

7. Савчин В.Р. Новаторство Миколи Лукаша в історії українського художнього перекладу: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16 / В.Р. Савчин. – Київ, 2006. – 18 с.

8. Франко І. «Фавст» Гете / І. Франко // Твори: В 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1978. – Т.13: Поетичні переклади та перспективи. – С. 181.-124.

9. Черняков Б. Реформатор українського художнього перекладу / Б. Черняков // Земляки. Альманах Сумського земляцтва. – Суми: Собор, 2009. – С. 135-142.

10. Щєпа А.І Наш і ваш Лукаш [Текст] / А.І. Щєпа. – Режим доступу: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/2000/169/71235/>

11. Goethe J.W. Faust / Der Tragödie erster und zweiter Teil. Urfaust / hrsg. Und komment. von E. Trunz. – München: Beck, 1994. – 775 s.